JAKIN

ZUZENDARIA: JOAN MARI TORREALDAY

ARANTZAZUKO FRANTZISKOTARREN ARDURAPEAN ARGITARATUA

12 URTEA — 31-32 ZENBAKIAK — ARANTZAZU. OÑATE — GIPUZKOA

COLEGIO SERAFICO ✝ ARANZAZU

BATASUNA BAI ALA EZ?

Baiezkoak dira gure iritzi-emaileengandik jaso ditugun erantzunak oro. Danek diote, euskerak iraun ahal dezan, "bide bakarra" *dala (Amundarain'ek) batasuna. Eta Andoni Lekuona'k* "batasunari ortzak sartzea bearrezkoa dugula" *dio.*

Hala ere, ba daude, erantzuleen artean, batasunari zenbait baldintza jartzen diotenak, eta batasun hori pixka bat gehixeago aztertu nahi luketenak, beren baietza eman baiño lehen.

Batasuna, izan ere, ezin diteke erabateko xede edo aburu egin, euskera indartzeko bide bat besterik ez baita.

"Eta batasun hori, euskera indartzeko ez-baiño itotzeko tresna gertatuko balitz?" *galdetzen diote bere buruari batzuk.*

Euskera sendotzeko amaika entsegu ta proba eginak dira gure aurretik. Beti asmorik onenekin. Eta saio batzuetako ondoreak ezagunak zaizkigu. Alperrikakoak ez-ezik, kaltegarriak izan dira, batzuetan.

Gaur ere bide baten billa gabiltza, lorituko dugulakoan, eta, kondaira lekuko, arriskuak ezagutzen ditugularik. Zuhur jokatu beharra dago, gisa da.

Entzun ditzagun, orain, arretarik handienaz, zuhurren kontseilluak.

ZUHURKI JOKATU

Hona hemen Lafitte jakintsuak esana. Bere hitzak sakonak eta begiratuak iduritzen zaizkigu, gerora nahaspillan ez gaitezen eror berriro.

"Oro hitz bereko gisa: batasuna lort ahal dagineza, bizi berri bat eman lezokela eskuarari, idazlek irakurle gehiago izanez eta diru gutiagoren gostuz eskuarazko literatura hedatuz.

Ez jakin hargatik, eia, batasuna egin ustez, ez dugun eskuara undarra nahasiko eta hilen, eskualki bat gehiago asmatuz, bertzeen gainerat, erdara bazterretik zai dagolarik, gure kasailez balia, eskuararen alde bat itotzeko.

Beraz zuhurki jokatzeko dugu.

Aipatzen baituzue literatura eta kultura, ez ahantz, arren, goi-literaturaren eta goi-kulturaren auzo-auzoan bizi direla herri-literatura eta herri-kultura; bi literaturen arteko muga non den nork erabakiko du, eta berdin bi kulturen artekoa?

"Oro hitz bereko gisa: batasuna lort ahal bagineza, bizi berri teatro, herri-kantu eta mota hoietako idazlliak beharko ote dira literatura landuan murgildu? ni beldur, herriari, hurbil ez badaude, ez dutela iraupenik izanen, eskolak noizbait ez dueno gure eskuara bakar berri hura hedatzen.

Gure hemengo Eskualdun irakurle gehienek eskuarazko agerkariak ez dituzte hartzen, erdara baino errexagoko mintzaire bat eskaintzen zaiotelakoz baizik: indar handiago bat galda baginezate mixteriozko eskuara berri batekin, antza ferratzerat igor gintzazkete, erdararen onetan eta eskuararen kaltetan. Horra egia!

Berriz ere erranen dut: goazen ikusiz. Xede hoberenek ez dituzte bide okerrak xuxentzen".

Andoni Lekuona, soziologo argia dana, Lafitte jaunaren ikusmoldean berean jartzen da, alegia, gai hontan zazpi begiekin ibilli behar dugula dio. Errealistak geran aldetik, bere hitza ("mutillak, kontuz ibilli!") *guztiok entzun beharko genuke, eginkizun hau den-*

pora pasatzeko jokoa ez dalako, gure herriaren etorkizunerako garrantzarik handieneko arazoa baizik. Bestela nolako herrizaletasuna izanen litzake gurea? Geure buruak konprometitu behar ditugu arazo hontan.

"Batasuna bearrezkoa dugula, Euskeraren bizitzak eskatzen digula, ortzak estutu ta langintza orri ekin bear diogula ta abar. Dudarik ez. Baiña emen dator nere alper alderdia. Mutillak, kontuz ibilli. Alare, ez aztu. Kontuz ibiltzeak ez du iñolaz ere lotan egotea esan nai. Ez orixe.

Zergatik kontuz? Egia esan, nik bezela euskera gurasoengandik ikasi genduanok eta itzegitearen itzegitez ta idatziaren idatziaz landu dugunok; sekula santan arlo orretan ez maisurik ta ez eskolarik izan ez dugunok, naiko lan ematen digu itzegite ta idazte utsak. Baiña ez da ori bakarra. Ea beti, euskeraz bein ere landu ez diran soroetan gabiltz, eta lan onek, besterik gabe, naiko buruauste ematen digu: izkuntza arrotzez ikasi ta pentsatu ta euskerara itzuli. Ortarako, jakiña, gaia ondo menderatu bear, aogoxatu, itzak billatu, buruz euskaldun baten aurrean jarri ta ekin. Momentu onetan, egia diozuet, "h" ibilli bear dan edo ez dan, noiz ibilli bear dan, itz "orokorrak" zeintzuk diran t.a.; langintza oneri ekiteko gogorik ez dugu izaten ta ezagututako bideari eusten diogu. Dudarik gabe gaizki egiña dago, baiño orixe da gertatzen zaiguna. Idazle alperra naizenik ez aztu.

Zoritxarrez, ez dut uste bakarra naizenik bai idazleen artean eta, zer ezanik ez, —eta au ezin iñolaz aztu bear— irakurleen artean. Erri batean oitura bat ez da sartzen zaindariak ala erabaki dualako ta besterik gabe. Zaindariaren erabakiak lagundu dezake, baiña iñolaz ere ez erria kontra dagoanean".

BATASUN ASTRATORIK EZ

Azurmendi pentsalari argiak, batasun-ideia ta batasun-errealitatearen arteko desberdintasuna ere erakusten digu. Batasunak asmo ederra teorian badirudi ere, gertaera-saillean horren ederra ez da agertuko noski. Huts ta akats asko izango ditu, nahitanahiez. Gure aukera astratoan egitea eziña dugu, iñozokeria bat. Apriorismo ta aurre-iritzi guztiak alde batera utzi behar ditugu, arazo hontan.

"Egia esan, batasuna hipotesi bat dugun artean ezin esango nuke aparte interesatzen nauenik ere. Abstrakt begiraturik interesatzen nau (bategintzak): goiz ala berandu egin beharra dagoelako. Hori gabe iñora ez goazelako, anarkiaren bideetara ezik. Hori egin artean gure indarrak axalkeria gehiegitan alferrikaltzen gabiltzalako. Herri batek hizkuntza batasuna behar duela deritzaiodalako, kultura batasunik lortzekotan behintzat. Eta, beti abstrakt konsideraturik, milla suberte arrazoi edo arrazoi itxuragatik.

Egingo dugun batasuna, ordea, konkreto bat izango da. Eta horrek arduratzen nauen ala ez nekez esan nezake aurretik. Alegia, nolako ta nolako ohiñarrietan altxatuko dan jakin gabe, ezin aurretik eman nezake axola zaidanik. Beharbada batasun zentzungabe bat irudituko zait".

BATASUNAREN ZERGATIAK

Batasuna zergatik? Eta, zertarako? Moda igeskor bat ote da, besterik ez? Euskal konzientzia dutenek ba dakite garrantzi handiko arazoa dala. Baiña uste hau, uste hutsean geldi ez dedin, eta guztiak batasunaren behartasunez konbentzi ditezen, arrazoiak eman beharra dago, argi ta garbi.

Hortaz, gure erantzuleek gauza interesgurri asko jakin-arazi digute beren paperetan, eta hoien arteko iritzi sorta bat, soillik, azalduko diogu hemen irakurleari.

Batasunaren lehenbiziko zergatia hontarakoa da: "geure kultura desarrollatzeko". Erri lez bizi al izateko" *julen Kalzada jaunak, argi ta garbi, urrengo hitzetan erakusten duanez:*

"Erri bat garan kontzientzia, izkuntza bat daukagunean eukiko dogu; baiña geu euskaldunok, ulertzen ez bagara, mintzaira ezbardiña daukagula uste izango dogu; eta ondoren lez erri ezbardiñak garala. Izkuntzaren batasunagaz batera, Euskalerriko erdeldun guztiak euskaldundu bear dira; euskera ikasi bear dabe. Bestela, erdeldunak luzarora Euskalerriari uko egingo dautze eta beste erri bat biurtuko dira.

Erri txikia izan eta gaiñera bananduta bagagoz, alkar-aitzen ez bagara, ezer ez gara desarrollatuko, ta indar asko alperrik galduko doguz".

Eta, egia esan, nola herri-konizentzia eukí, baldin euskera, egiazko kultura-bidea izan beharrean, itxura gabeko euskalki mul-

tzo bat besterik ez bada? Gure Ibon Sarasola'k puntu hontan insistitzen du eta bere iritzia zorrotza ta baliosa iruditu zaigu.

"Ezin ditekelako pentsatu ere egin, euskera euskalkietan sakabanaturik diraueno, gure hizkuntza kultura-lan bat egiteko eta euskaldunak euskaldun bezala hezitzeko gai danik. Gero eta gehiago, euskalkiak elkarganik adaratzen eta urruntzen ari dira: honen ondorioz, esan dezakegu gaur egunean gure hizkuntza faktore disgregatzaille bat dala euskaldunentzat. Egun, ez da nehor euskeraz mintzatzen. Euskera ez da ezer, ez du existitzen. Bizkaiera ez da euskera, eta gauza berbera esan diteke gipuzkeraz, Laburdi'ko hizkeraz eta abar. Eta praktikari behatuz, errez konturatu diteke nor-nahi heriotzara doala zuzenean gurearen egoeran arkitzen dan hizkuntza bat".

Izan ere, ezin du euskerak kultura eremuan bizi bere batasuna lortu arte. Nolako aurpegiaz atera gindezke literatura ta zientzia munduan holako mintzaera nahastu ta zatikatuan idatzirik? Aita Vilasante jakintsua honela mintzatzen da:

"Batasuna lortu gabeko izkuntza, beti motx, lotsagarri eta prestigio gabe gelditzen da. Eta ala gelditzen da, gaiñera, ez kanpokoen aurrean bakarrik, erritarren artean ere bai. Bateratua ez dagoen izkuntza, nekez sar diteke eskolan eta nekez irakats diteke. Batasuna egindako izkuntzekin, izkuntza zatikatuak ezin burruka dezake, oien ondoan ezin du bururik ailtxatu".

Batasunaren aldeko argumentuak ugari baiño ugariagoak dira, noski. Benetako letani luze bat antola liteke gure erantzuleek emandako erantzunekin. Batasuna zergatik eta zertarako? Hona hemen Larzabal, Kapanaga, Mendiguren, Iraola ta Iztueta jaunen iritziak. Batasuna beharezkoa da...

"Eskuara ikas eta erakasteko. —Eskuara goimailerazteko erritar eta atzerritarren burutan—. Eskuara indartzeko". *(Larzabal).*

"...literatura bat izan ahal daiten, gaurko egoeran ez dudalako uste ezer arrigarririk sortu ahal ditekenik. —Gure izkuntzak indar geiago izan dezan inguruko beste izkuntzen zapalkadak garaitzeko. —Datorren garai batean euskal-errialde guztietako pentsalari ta gidariak lokarri sendo batek alkartu ditzan". *(Kapanaga).*

"Euskerak indar artu dezan beste bide egokirik ez dagolako. —Irakurleak ugal ditezen eta argitarapenetan dirua alperrik txautu ez dedin. —Euskalerri osoan iñolako konpleju ta nekerik gabe alkar

ulertu dezagun. —Gaur egunean euskera ikasten asi diranei mugatasun eta oztopo guztiak kenduaz, erreztasun aundienak emateko". *(Mendiguren).*

"Alkartuta indar geiago izango gendukelako. —liburu-erosle geiago izango lirakelako. —norbere sorterritik kanpo alkar obeto ulertuko gendukelako. —danon artean aldizkari nagusi bat argitaratu genezakelako. —Katalan'en antzera kultura mailla aundiagora eldu gintezkelako" *(Iraola).*

"...batez ere lortu bear dugun zerbait dalako, Euskal-idazleak gutxi gera, gutxiago oraindik irakurleak, eta, jakiña, batasunik ez lortzean zertarako euskeraz emandako literatura: errebistak, poesia, antzerkia, kantak etabar... Bizkaian gipuzkerak ez du balio, berdin Gipuzkoan Bizkaiko euskerak, eta zailtasun au mugaz aruntz eta napar alderaiño zabaltzen da. Beraz, derrigorrezko dugu BATASUNA alkar-konpreni gaitezen gure gutxitasunean. Orduan errikoituko da kultura" *(Iztueta).*

BATASUNA LORTZEKO ERA

Batasuna erdietsi behar dugula. Ajola handienarekin eta zuhurtasun guztiarekin jokatu behar dugula. Bai, baiña nola ta nun? Alegia, zer alorretan landu beharko dugu? Aditza bateratzean? Euskalki guztien arteko hitz orokarren billatzean? Gaurko bizitza modernurako hiztegia eratzean?

Paul Iztueta'k zera dio: "Itzeri gagozkiola angoak eta emengoak naasian erabilli, benetan errikoiak direnean beintzat. Asiera batean erabilli diteke sinonismoa. Itza *tekniikoak eta orokorrak,* besterik gabe, beste berriak asmatzen ibilli gabe ta euskal-lurrean ez-ezagunak izan badira eta orain badira, *oso-osorik onartu.* Gaiñera ez daukagu indarrik berriak asmatzeko ta jendeari erakusteko. Ontarako zabalkuntza-indarra bear genduke, orain palta zaiguna. Au guzia izkuntzaren eboluzioaren eskabide edo exijentzi bat da".

Joan Iraola'k: 'Iztegi orokar bat bakarrik oso motza dala zerizkiot. Izkel nagusiena eta aberatsena ardatz bezela arturik beste izkelkien artean au aberastuz egin bear litzakek izkel orokar bat. Eta au oiñarri bezela artuaz euskera ikasten asi diraneri erakutsi bear litzaiekek: txiki-txikieri eta nagusieri".

Aita Villasante'k: Aukeratutako molde bori sendotu, zabaldu. Liburu, aldizkari eta alakoetan erabilli. Euskal irakaskintzan berau

irakatsi. Euskaldun guztien artean lokarri bezela izateko autatu dugun ezkero, euskera izan soilla berari eman, gipuzkera, bizkaiera ta orrelakoak euskalkientzat utzirik".

Izan ere, zer jokabide erabilli behar da, biarko egunean, herriak horrelako lanaren ondoreak onar ditzan? Esan ditugunen arazoetan dago koxkarik handiena. Bestela, dana ezerezean geldituko da eta ez da deus eginen. Deslilluratze ta galera izugarria izango litzake, batasuna martxan jarri beharrean, gaurko kinka hau alperrik ondatzea.

EBOLUZIOA ALA ERREBOLUZIOA?

Esanai asko dute bi hitz hoiek, eta ez da harritzekoa iritziak erabat desberdiñak izatea hortaz. Honela izan arren, aburu guztiak mamitsuak dira. Erantzule bakoitzak bere arrazoi pitin bat ba duela ikusiko du irakurleak.

"Jakiña, batasuna irixteko ez dago arinkerietan ibiltzerik; emen zipriztin batzuk, an beste batzuk. Orrela ez giñoazke iñora ere. Hiztegi orokar bat bear dugu, aditza ere guztiantzat bat izango dana ere bear dugu, gramatika ere bai. Ori guzia ez da egun batean iritxiko, eta eboluzio bat onartu bearko dugu; baiñan asierako errebolu zio bat ere bai. Nik, liturgi soroan ondo ikusi dut ori. Batasuna nai zutenak, asieratik, asko ziran, baiñan lenengo urratsa eman nai zutenak oso gutxi; eta zerbait egin nairik asi giñanean... sail batean, utopikozaleen saillean mugatu giñuzten. Batasunari buruz, liturgiak zerikusi aundia duela, nola ukatu? Zerbait egin da; baiñan, ain gutxi! *(Amundarain'ek)*.

"Errebolu ziño guztien lenengo lana, lengo jauregiak erretzea izaten da ta atzenengoa jauregi ederragoak eraikitzea. Guk, euskera suntsitzen badugu, ez dugu berriz eraikiko. Eboluziño sutsu eta eragikor baiñan erakoi bat bear dugula uste dut. Indarkeriz ez dira adimenak bideratzen eta au pentsalari arteko lana da". *(Kapanaga'k)*.

"Hiztegi orokarra eta gaiñera aditza orokarra, denporakin euskera landua bat bakara izan dedin. Hau pausoka egin behar da, baiñan dana dala azkar: bosten bat urteren buruan. Pentsa-moldetan errebolu zioa behar da, egituran, eboluzioa". *(arasola'k)*.

"Eboluzioetan' sinisten dot eta ez 'erreboluzioetan'. Bigarrenak diktadura sortzen dabe ta ortik ez dator batasunik" *(Zubikaraï'k).*

Eboluzioa ta erreboluzioa hitz hutsak direlako, bata ala bestea aukeratzeak ez digu argi askorik emango, noski. Filosofo dan aldetik, Jose Azurmendi adiskideak holako aukeran ez du batere mamirik arkitzen:

"Eboluzioa, noski baiño noskiago! Estrukturak aldatzekotan, izan ere, zer demoniorenak aldatuko genituzke ba? Hizkuntzarenak? Ez dakit zer izango litzakean hori, hizkuntzaren jabetasun pribaturik ez baitut ezagutzen, ezta hizkuntzaren estrukturak aldatze posiblerik ere. Ortografiarenak? Ezin asiko gera ideogramatan idazten.

Ez dut ikusten erreboluzio batek arazo honetan zer signifika dezakean. Izatekotan ere, ta nire irudimen guztiari libre jareginda ere, ekintza erreboluziolariren bat litzake nik susma dezakedan guztia"..

GAURKO EUSKERAREN KINKA

Euskera, oraindik batasuna ezin egiñik edo bera egiten nekez saiaturik, ateka gorri batean badago ere, —eta hori ez du iñork ukatuko— beste hizkuntzak ere horrenbesteko neke-lanak izan dituzte, eta orain bizi-bizirik daude, benetako kulturbideetan abiaturik. Euskeraren batasuna egiteko asmotan dabiltzanak Historiaren ikasgaiak ikasi behar dituzte eta ez nolanaiko bide artifizialetara, naikeriz ta besterik gabe, makurtu. Nork bere saillean batere konplejurik gabe jokatu ezkero, batasuna pixkanaka egingo da.

Hori da Lafitte eta Villasante jaunek esaten digutena:

"Ez ditake mintzaire bat bin-branka bertzelaka, diktadura baten bidez baizik, eta orduan ere ez aise.

Neure iritziz, oraino gure eskuarak iduri du XVI'garren mendeko frantsesa. Frantzes hori batasunik gabekoa zen. Hizkera hainitz bazauzkan: picard, mansois, limousin, gascon, perigourdin, poiterin, bordelais, lyonnais, normand, bourguignon, auvergnat, languedocien, eta bertze. Frantzesek elgar aditzen zuten halere guti edo aski, nahiz nahas-mahats hainitz bazuten bai hiztegiari bai gramatikari buruz. Hitz berek ez zuten bethi ez soinu bera, ez ikur bera: gauza batzuek bortzpasei izen izanki; joskera ere franko

desberdin eskualde batetik bertzera. Alde batetik beraz ugaritasun gehiegi. Bertzetik aldiz hitz eta eranbide asko eskas, latiñetik eta grekotik besataraka mailegatzen baitzituzten, guti edo aski aireburuak, nork bere asmuaren arabera, azkenerat alde hortarik ere soberakinean erortzen baitziren. XVII'garren mendean idazlariek zetabetu ta bakandu zuten ausarki mintzaire xaharra, behar gabeko zer nahi hitz eta itzuli baztertuz, eta atxikiz bakarrik gehienek erabiltzen edo bederen ulertzen zituztenak.

Kinka berean girela daukat: ikus Aita Mugica'ren hiztegia. Itoak gaude hitz eta hizkuntza desberdinez: behar ginuzke bakandu, autatuz orotsutakoak. Eskas ditugun gauza edo ideia berrien izenekin ere ez gira lanik gabe: batzuek españoletik hartzen ditugu, bertzek frantzesetik eta zenbaitek beren burutik. Gisa hortan oraino ere itoak baigaude!".

"Batasuna lortzeko ez da bear auxe besterik: literatur zeregiñetarako (idazteko baitipat), izkera-molde bakoitz bat autatu eta erabilli. Ez da bear erreboluziorik. Literatur izkera tradiz oz eta oituraz egiten dira. Orrelakoak guk ere izan ditugu eta oraiñ ere ba ditugu. Bat baiño geiago, ordea: or dago errula. Oietarik bat artzea aski da. Izkera artifizial bat asmatzen ibiltzetik gorde gaitezen. Bestela ez dugu gauza onik egingo".

COLEGIO SERAFICO DE LA SANTA CRUZ DE ORANZA

LEHENBIZIKO LANA, LAFITTE JAUNAREN IRITZIZ

Hona hemen jakintsu honen zentzuzko konseillua:

"Lehenbiziko lana, ene ustez, bilatzea herri-aldez herri-alde zer dugun orokarrik, eta gero idazlek hitz eta itzuli orokar hoitarik ahal bezain guti baztertzea".

Baiña, euskalkietako hitzen artean, batzuk hartzen baditugu, eta beste batzuk baztartu, euskera ez ote da xuhurtuko eta murriztuko? Hori da askoren kezkarik handiena, euskeraren joritasun guztia gorde nahi luketelako.

"Euskerak daukazen aberastasun guztiak zaindu bear litzakez. Batasuna danok aberastuteko izan bear da. Izkuntza pobretu egiten badogu, ez leuke mereziduko, nik uste", *dio Julen Kalzada adiskideak.*

Objezio honi erantzun argi ta garbi bat ematen dio Lafitte euskaltzaiñak.

"Iduriz xuhurtuko ta murriztuko dugu gure mintzairea, bainan haitza ez da hiltzen adar alferrak kentzen diozkatelarik. Ez da uste izan behar, hitz gehienik duen mintzaiera dela baitezpada hoberena. Española frantzesa baiño joriago izanik ere, ez dut uste Frantziako literatura Kastillakoa baino biziki txarragoa den. Eta Pascal, bere mintzaire hertsiarekin, munduko itlazle handiren artean ez da naski makalena".

HITZ BERRIAK... MAIONESA EGITEAN OLIOA BEZELA

Batasunaren lanean beste arazo bat ere agertzen da. Gaurreguneko gizonaren bizitzan konzetu berri asko sortu da ta erderatik hartutako hitzak darabilzkigu pentsaera horiek azaldu behar ditugularik. Bai frantzesetik, bai gazteleratik jasotzen ditugu beharrezko hitzak. Jokabide hau oso kaltegarri da batasunerako. "Estazioa" ta "gara", "negozioa" ta "afera", eta holako milla hitz batean erabiltzea, euskeraren batasuna austea ta zatitzea da. Euskera, prolema hau ez bada aurrez-aurre ikusi naiz, gero ta zatikatuago egingo da. Nahitanahiezkoa dugu hitz berrien hiztegi bat eratzea. Baiña, hontan ere, mintzaira artifizial bat ez dezagun, polliki polliki ibilli beharra dugu, Lafitte jaunaren bigarren kontseilluak esaten digunez:

"Beharrezko hitz berriak ez dira burrustan aurdiki beharko, bainan tantoka, neurriz, maionesa egitean olioa malkoka ixurtzen den bezala".

BATASUNA TA GIZARTEA

Batasuna ez da literatura egikizuna, soillik, gizonak gizonarentzako egitekoa ere bai. Gizarte-lana da, eta dagozkion jokabideak ez bazaizkio ezartzen, poto egingo du berealaxe. Alde hontatik, zer bide erabilli behar dugu idazle ta irakasle gehienak batasunaren aldeko lanean, lehenbailehen, jar ditezen? Mendiguren adiskideak emandako erantzuna honako hau duzute:

"Euskera batu au zabaltzeko aurren-aurrena kanpaña gogor baten bidez giroa sortarazi bear litzake. Neronek ikusi al izan dudanez, asko dira aurre-iritzi, sukaldekeri ta bildur zozoen mende daudenak. Euskera batu onen premia gorria jande guztiari argi ta garbi adierazi bear litzaioke.

Ikasi batzuek euskera batu orren asi-masiak eskeiñi bear lituzkete. Gero, alde guztietatiko oar eta zuzenketak jaso ahal izateko epe bat iriki bear litzake. Eginkizun ontarako aldizkariren bat sortzeak kalterik ez lekarke. Epea itxi bezin laister, jasotako oarrak landuaz, euskera batua mamituko litzake, baita nun eta nola erabilliko dan adierazi ere. Arau oiek onartzen dituztenen firmak eta izenak jaso ta argitaratzeak indar aundia eman lezaioke agerpenari. Nere ustez, euskera batu orri ez litzaizkioke muga estuestuak jarri bear, aditzaz landara barruti zabal xamarra izentatu bear litzaioke iztegi ta gramatikari dagokionean.

Batasuna iristeko X. Gereño'k ANAITASUNA'ko 157'gn. zenbakian eskeintzen dituan bideak erabilliko nituzke. Eboluzioz artu bearreko sailletakoai, euskera batu orretaruntz gerturatzen alegintzeko eskatuko nieke: programa ta artikulu batzuk euskera osotuz emanaz, euskalkiaren barruan aukeraketa egiñaz, liturji tekstoai oiñarri berdiña ezarriaz eta betiko zatiak batuaz".

Egia da, batasuna berez egin beharko litzake, batere indarrik gabe. Baiña gauzak, oraiñarte bezela, bere gisara jarraitzen badute, ez da deus lortuko agian, gaurko gizarte-egituran erakunde ta organizaziorik gabe ezpaita zer egiñik. Eta nolanaiko organizazioak bere indarra behar du izan. Euskaltzaindiak, beharko diran erabakiak hortarako harturik, bere agiriak euskaltzale guztieri jakin araziko dizkie. "Eta erabaki hoiek onartu nahi ez dituztenak? Zer esan pontu hontan euskaltzaindiaren lanari erasoko dioten pertsona ta taldeetaz?" —*galde egingo du norbaitek.*

"Borondate oneko traidoretzat' hartuko nituzke. Kontrakoa demostratu arteino, borondate onez ari dirala euskaltzale guztiak pentsatu nahi dut. Bainan dana dala, objetiboki, holako anitzek gaitz izugarria egiten dutela agirian dago". *(Sarasola)*

"Anarkista, antisozial, Euskalerriaren arerio ta ondatzaille, —*dio Julen Kalzada'k.* Euskalerriak daukon utsik nagusiena ta arrik txarrenaren jabe dira pertsona orreik".

Joan Iraola'k: "Asesinoak. Neretzat etzeok beste itz aproposik".

Hala ere, indarkeria ta legekeria ez du iñork erabilli nahi, arazo hontan. Diktadura ez du iñork onartzen, ez zaharren artean, ez gazteen artean.

"Nik danen gaiñetik, gizonaren nortasuna maite dot eta borondate onez eta kriterio zintzoz jokatzen daben artean, gizonari, aldeko nai aurkako, norberari aiña lotsa zor dautsat. "Eboluzioz" jokatzen bada, ez da iñorentzako anatema bearrik sortuko" *dio Augustin Zubikarai'k.*

"Nire ustez, yokabide au (batasunerakoa) zentzunez artzekoa da ta ez indarrez. Erasotzaillerik izaten baldin bada, bi mota izango dira: alde batetik, beren ustekizunez edo, yokera bat elburutzat dutenak eta bestetik (parkatu beste lau lerro) beren euskalkietan "yainkoturik" dagozanak. Lenengoak sortzen badira ere, laster aulduko dira; olako burruka giroak amaitu ziran. Gaur "txukun" izan edo "arlote" izan ez dugu buru-austerik. Gaur egokitasuna ta eragikortasuna ditugu bultzaille. Bigarren motakoak bildurgarriago dira, baiñan ala ere, oba izango litzake "orioz bigundu, makillaz jo baiño". Edonola ere, auek euskalki barnetarako geldituko lirake ta ontan ez dago kalterik. Eta zaharrak, beste begiramen bat bear dute, ezpait-da errez zartzaroan oituraz aldatzea", *dio bere aldetik Bitor Kapanaga'k.*

"Kritikarako posibilidadeak zabalik gelditu beharko luke, aldaketarakoak ere, beraz. Nire ustean, jakiña! Jeneralki esanda: bakoitzak nahi duena egite hori euskalduron espezialidadea iruditzen zait. Espezialidade gehienetan txar bat, orain arteko jokabideak aztertu ezkero. Erabakiok zearo arbuiatzen dituztenak merezko didaten epaia: bakoitzak bere konzientzia! Baiñan denok herri bat: lastima berriz ere jeinu gehiegi dauzkagula", *Azurmendi adixkidearen iritzia da.*

Egia, erdian izan ohi da. Gaurko egunean beharrezko aginduak eman behar dira. Euskaltziandiaren erabakieri soegiñaz gaude guztiok, Larzabal jaunak dion bezela:

"Nere iritziz, Euskaltzaindiak du, gaur, itzalik andiena, eskuararen batasuna bultzatzeko. Bere babesean dauzkan ikastetxetan, ematen dituen sari eta diplometan eskuar-batasunari buruz artu erabaiak, nai-ta-naiezkotzat ipiñiz.

Erran gabe doa, erabaki horiek beharko dutela izan pixkanaka betetzekoak. Zergatik ez egin, bost edo amar urteren plan bat? Norat eta noizko jo, erakutsi deneri... Nola jo, utzi bakotxa berari".

BATASUNAREN KORAPILLOA, IKASTOLA

"Bide guztiak dira onak noski; onak bakarrik ez, artu bearrekoak. Baiñan denetan garrantzitsuena, ikastola" —*dio Aita Markos Amundarain'ek.*

Eta egia izan. Ikastolarik gabe, alperrikako lana izango da egin genezakean guzia.

Ikastoletan erabiltzen dan hizkuntzak batasuna deadarka eskatzen du, nola ez. Oraingo eskandaluak (ikastoletan bakoitzak bere modura mintzatu ta idazteak, alegia) ezin dezake jarraitu, ez du jarraitu behar. Hauxe bera adierazten digu garbi asko Garate Goyarzun jaunak, Suisse'tik bidalitako erantzunean:

"Alemani'ko laterrietan egon ondoren iritzi ontakoa naiz: aleman-dialektoen eta euskalkien egoerak alkar antz aundia dute: Hemburgo'ko aleman batek ez lioke ia tutik ulertuko dialektoz ari dan (eta dialektoz egiten dute erabat) suizatar bati. Viena'n, Berlin'en, Basilea'n mintzatzen diran dialektoak ia alkar ulertu eziñak dira.

Alare auek danak alkar ongi ulertzen diete. Zergatik? *Eskolan "Hochdeutsch edo Schriftdeutsch" ikasi dutelako. Eskolan* danak, bai Suiza'koak bai austriarrak, bai berlindarrak, *aleman bat eta bera ikasi dutelako.*

Gero periodikoak, aldizkari ta liburuak *eskolan ikasitako* izkuntza ortan idazten dira.

Emen dator auzia: *ezin al diteke gauza berdiña Euskalerrian egin?* Ikastola guzietan euskera berdiña erakutsi?

Jakiña, emen dator korapilloa. Eskoletan *ze euskera?* Izan ere guk ez dugu (emen datza alemanen diferentzia) euskera ofizial bat.

Puntu ontan Euskaltzaindiak zer esan aundia du. Euskaltzaindiak aurten bertan erabaki bear du zein euskalkian alkartu bear dugun.

Ori erabaki ondoren ara zer etapa igaro bearko ditugun euskeraren batasunerako:

1.—Ikastoletako irakasleak (maixu-andereñoak) euskera ori ikasi.
Idazleak euskera ori ikasi.
2.—Euskera ori ikastoletan erakutsi.
3.—Euskalerriko publikazio guziak euskera ortan idatzi".

JAKIN

Garagarrillaren 28-29-30'ean zenbait idazle bildu giñan Ermua'n. Iru ponentzi entzun genituen: J. A. Letamendia'rena, S. Garmendia'rena, Aingeru Irigaray jaunarena eta, azken orduan, Piarres Lafitte jaunarena. Gutunez, beste batzuen artean, Txillardegi'k egin zuen.

Gaia, literatur-hizkuntzaren batasuna izan da.

JAKIN beti azaldu da batasunaren alde, eta, Ermua'n ere, hitzeman zuen, idazle guzien aurrean, Euskaltzaindiaren batasun-erabakizunak aurretiaz onartzen dituela.

Izan ere, batasuna beharrezkoa dugu: Bateko, euskeraren heriotzaren aurrean egiten dugun aukerapena dalako batasunaren hau. Eta besteko, baldin jakintza landu bat euskeraz nahi badugu, batasunik gabe ezin dalako lortu holakorik. Hau da batasunarekiko gure planteamentua.

Oraintxe ere, batasun horri lagunduko diolakoan ematen diogu ba, irakurleari Ermua'ko jardunaldien berri.